

HÖGSTA DOMSTOLENS BESLUT

meddelat i Stockholm den 7 juni 2007

Mål nr

Ö 5167-06

KLAGANDE

Vitala Bil AB:s konkursbo, 556667-0369

Ombud: Advokat ME

MOTPARTER

1. Britt Automobil AB:s konkursbo, 556628-7503

Ombud: Jur. kand. FJ

2. Förvaltningsbolaget ZXSAQAS i Stockholm AB:s konkursbo,
556627-3834
c/o Advokat CB

SAKEN

Verkställighet av beslut om kvarstad

ÖVERKLAGADE AVGÖRANDET

Göta hovrätts beslut den 18 december 2006 i mål ÖÄ 3205-06

HÖGSTA DOMSTOLENS AVGÖRANDE

Högsta domstolen avvisar Britt Automobil AB:s konkursbos invändning om att den i målet aktuella överlåtelsen till viss del är ogiltig.

Vitala Bil AB:s konkursbos yrkande att Kronofogdemyndighetens, Eksjökontoret, beslut den 1 september 2006 om verkställighet (mål U-21252-06) skall hävas föranleder ingen Högsta domstolens åtgärd.

Britt Automobil AB:s konkursbo och Förvaltningsbolaget ZXSAQAS i Stockholm AB:s konkursbo skall solidariskt ersätta Vitala Bil AB:s konkursbo för rättegångskostnad i Högsta domstolen med niotusenåttahundra (9 800) kr, avseende ombudsarvode, jämte ränta enligt 6 § räntelagen från dagen för Högsta domstolens beslut till dess betalning sker.

YRKANDEN I HÖGSTA DOMSTOLEN

Vitala Bil AB:s konkursbo har yrkat att beslutet om verkställighet av kvarstadsbeslutet, avseende sex personbilar och ett släp, skall hävas.

Britt Automobil AB:s konkursbo har bestritt ändring.

Förvaltningsbolaget ZXSAQAS i Stockholm AB:s konkursbo har, efter övertagande i Högsta domstolen av det bolagets talan, bestritt ändring.

Vitala Bil AB:s konkursbo och Britt Automobil AB:s konkursbo har yrkat ersättning för sina rättegångskostnader i Högsta domstolen.

SKÄL

Bakgrund

Vitala Bil AB (nedan Gamla Vitala, numera Förvaltningsbolaget ZXSAQAS i Stockholm AB) bedrev handel med nya och begagnade bilar m.m. Gamla Vitala var återförsäljare åt Britt Automobil AB (nedan Britt Automobil) och hade enligt det beslut som ligger till grund för kvarstaden i målet och en numera i huvudsaken lagakraftvunnen tredsdom skulder på 2 346 070 kr till detta bolag. Enligt avtal dagtecknat den 25 januari 2006 överlät Gamla Vitala inkråmet och firman till Fastighets WHF AB (nedan Nya Vitala). Av köpeskillingen på 2 830 000 kr, motsvarande det uppskattade marknadsvärdet, skulle 333 000 kr betalas ”kontant” inom tre månader. Resten, 2 497 000 kr, skulle betalas genom att förvärvaren övertog säljarens kortfristiga skulder enligt en förteckning. I förteckningen ingick skulderna till Gamla Vitalas bank med 2 447 000 kr och skulder till anställda på 50 000 kr men endast 125 000 kr i leverantörsskulder. Gamla Vitalas bank godkände överlåtelsen.

Överlåtelseavtalet undertecknades för Gamla Vitalas räkning av MF, som var ende styrelseledamot och ende firmatecknare i det bolaget. För Nya Vita

las räkning undertecknades överlåtelseavtalet av MFs då 72-åriga mor, som var enda styrelseledamot där. MF var styrelsesuppleant och anställd i Nya Vitala, och han och modern hade var för sig firmateckningsrätt i Nya Vitala.

Efter ansökan av Britt Automobils konkursbo beslöt Eksjö tingsrätt den 31 augusti 2006 interimistiskt om kvarstad på så mycket av Gamla Vitalas egendom att en fordran om 2 346 070 kr jämte ränta kunde antas bli täckt vid utmätning. Sedan Gamla Vitala yttrat sig över kvarstadsyrkandet beslöt tingsrätten den 22 september 2006 att dess tidigare beslut skulle bestå. Gamla Vitala överklagade, men överklagandet avslogs av Göta hovrätt genom beslut den 13 oktober 2006. Kronofogdemyndigheten beslöt den 1 september 2006 (U-21252-06) med stöd av 4 kap. 17 § utsökningsbalken att för Britt Automobils fordran på Gamla Vitala verkställa kvarstaden i sex personbilar och ett släp (nedan fordonen) som hade ingått i överlåtelsen mellan Gamla Vitala och Nya Vitala. Fordonen fanns vid förrättningen hos Nya Vitala, som hade en annan lokal än vad Gamla Vitala hade haft. Nya Vitala var i bilregistret antecknat som ägare till fordonen, och dessa var upptagna i Nya Vitalas bokföring. Nya Vitala överklagade kronofogdemyndighetens beslut, men överklagandet avslogs av tingsrätten den 21 november 2006 (Ä 3134-06), varefter tingsrättens beslut fastställdes av hovrätten den 18 december 2006 genom det nu överklagade beslutet.

Nya Vitala försattes i konkurs den 25 september 2006. Gamla Vitala försattes i konkurs den 19 mars 2007.

De ovan nämnda besluten om kvarstad i så mycket av Gamla Vitalas egendom att Britt Automobils fordran om 2 346 070 kr jämte ränta kunde antas bli täckt vid utmätning (exekutionstiteln för det efterföljande verkställighetsbeslutet) fattades i anslutning till en rättegång mellan Britt Automobils konkursbo och Gamla Vitala, vari Britt Automobils konkursbo yrkade att Gamla

Vitala skulle förpliktas att betala detta belopp. Betalningsyrkandet bifölls i en tredskodom den 9 mars 2007 (T 821-06), vilken i huvudsaken vunnit laga kraft medan målet om verkställighet av kvarstaden varit anhängigt i Högsta domstolen. Enligt punkt 3 i tredskodomens domslut skulle beslutet om kvarstad bestå till dess domen vunnit laga kraft. Beslutet om kvarstad (exekutionstiteln) har därmed numera förfallit, vilket medför att vidtagen åtgärd för verkställighet i fordonen skall återgå (se 3 kap. 22 § utsökningsbalken), oavsett om beslutet har varit felaktigt från början. Även den omständigheten att Gamla Vitala försattes i konkurs medför att handläggningen av verkställighetsärendet skulle ha avbrutits, eftersom verkställighetsbeslutet inte i sig gett särskild förmånsrätt i fordonen och det inte ersatts av ett beslut om utmätning (se 3 kap. 5 § 2, 4 kap. 9 § tredje stycket och 16 kap.13 § första stycket utsökningsbalken, 3 kap. 8 § konkurslagen samt Gregow, Utsökningsrätt, 3 uppl. 1996, s. 169 f.). Målet är således desert. Högsta domstolen måste emellertid ta ställning till verkställighetsbeslutets ursprungliga berättigande för att fördela ansvaret för rättegångskostnaderna i Högsta domstolen, vilka uppkommit innan det grundläggande kvarstadsbeslutet förföll (jfr NJA 1979 s. 769, 1988 s. 86 och 2007 s. 9).

Åberopad ny omständighet i Högsta domstolen

Britt Automobils konkursbo – som tidigare inte ifrågasatt överlåtelseavtalets giltighet – har i Högsta domstolen framställt ett nytt påstående om att överlåtelsen är ogiltig till den del den avser fordon som härrör från Britt Automobil, då dessa omfattas av ett överlåtelseförbud i ett återförsäljaravtal mellan Britt Automobil och Gamla Vitala.

Detta mål har inletts i tingsrätten genom ett överklagande. Av 41 § lagen (1996:242) om domstolsärenden följer att sådana omständigheter eller bevis som åberopas först i Högsta domstolen skall beaktas endast om det finns

särskilda skäl. Britt Automobils konkursbo har i anslutning till att den nya omständigheten åberopats anfört att konkursboet – sedan Högsta domstolen beviljat prövningstillstånd – velat gå igenom ärendet från grunden för att säkerställa att alla omständigheter framställs på ett korrekt sätt. Vad Britt Automobils konkursbo anfört utgör inte ett sådant särskilt skäl som medför att den nya omständigheten skall beaktas.

Inledning om inkråmsöverlåtelser

I själva sakfrågan kan inledningsvis anmärkas att det inte är ovanligt att ett insolvent aktiebolag överlåter inkråmet till ett nytt aktiebolag, ägt av samma person eller personer, mot en köpeskillning som motsvarar inkråmets värde, varefter det överlåtande aktiebolaget försätts i konkurs. Fördelen för ägarna med detta förfarande, jämfört med att det insolventa aktiebolaget före överlåtelserna ansöker om företagsrekonstruktion enligt lagen (1996:764) om företagsrekonstruktion eller försätts i konkurs, är att verksamheten utan avbrott kan fortsätta utan utomståendes inblandning. Genom inkråmsöverlåtelserna får verksamheten dessutom en bättre soliditet, eftersom den inte belastas med skulder som överstiger inkråmets värde.

För det överlåtande aktiebolagets borgenärer blir läget inte försämrat genom inkråmsöverlåtelserna jämfört med om bolaget genast hade försätts i konkurs, förutsatt att köpeskillningen inte understiger vad en försäljning i konkurs hade kunnat inbringa och att betalningen går till den som hade bäst förmånsrätt i den överlåtna egendomen. Ofta görs överlåtelserna villkorade av att det överlåtande bolagets konkursförvaltare inom viss tid godkänner överlåtelserna. När ett sådant villkor inte uppställts, har det överlåtande bolagets konkursförvaltare eller missgynnade borgenär möjlighet att återvinna överlåtelserna enligt 4 kap. 5 § konkurslagen, om tillgångar undandragits konkursboet genom att vederlaget var för litet eller om en i och för sig tillräcklig köpeskillings-

fordran inte var säker på grund av köparens insolvens eller om betalningen gått till fel borgenär. Erforderlig ond tro torde då i allmänhet vara för handen. Om överlåtelsen gjorts till en närstående finns ingen återvinningsfrist.

Ifall en inkråmsöverlåtelse sker med åsidosättande av borgenärernas intresen, kan vidare ansvar enligt 12 kap. skattebetalningslagen (1997:483), enligt 18 kap. aktiebolagslagen (2005:551), enligt 2 kap. 2 § skadeståndslagen (jfr 11 kap. 1 och 4 §§ brottsbalken) samt näringsförbud enligt lagen (1986:436) om näringsförbud aktualiseras.

I fråga om möjligheten för det förvärvande bolaget att finansiera transaktionen genom lån från det överlåtande bolagets kreditgivare kan hänvisning göras till SOU 1999:1 s. 290 f.

Har Nya Vitalas förvärv fått sakrättsligt skydd?

Enligt 16 kap. 13 § första stycket utsökningsbalken gäller vid verkställighet av kvarstad bl.a. vad som i 4 kap. 17 § föreskrivs om utmätning. Även om kvarstadsgäldenären överlåtitt viss egendom, kan denna därmed anses tillhöra honom och beläggas med kvarstad, om överlåtelsen inte fullbordats sakrättsligt. I målet är utgångspunkten att det finns ett giltigt avtal om överlåtelse från Gamla Vitala till Nya Vitala. Frågan är om överlåtelsen fullbordats sakrättsligt.

Vid överlåtelse av lösöre, t.ex. fordon, som finns i överlåtarens besittning, uppnås skydd mot säljarens borgenärer antingen genom tradition (besittningsövergång) eller genom registrering enligt lagen (1845:50 s. 1) om handel med lösören, som köparen låter i säljarens vård kvarbliva (lösöreköpslagen).

Tradition liksom registrering enligt lösöreköpslagen är moment fristående från den bakomliggande rättshandlingen. Detta medför att det vid bedömning av frågan om tradition har skett i princip inte skall prövas, huruvida en överlåtelse i det enskilda fallet utgör en skenrättshandling eller annars skett i undandragande syfte. Sådana omständigheter skall i stället beaktas vid en bedömning av den bakomliggande rättshandlingens giltighet (jfr 4 § lösöreköpslagen) eller vid en tillämpning av återvinningsbestämmelsen i 4 kap. 5 § konkurslagen. Vid bedömningen av huruvida själva besittningsövergången haft tillräcklig varaktighet för att ge sakrättsligt skydd kan syftet bakom överförandet och återförandet av den överlåtna egendomen dock ha betydelse (se Håstad, Sakrätt avseende lös egendom, 6 uppl. 1996, s. 221 ff., särskilt s. 226, och Helander, Kreditsäkerhet i lös egendom, 1984, s. 400 ff., särskilt s. 412).

Att överlåtelsen från Gamla Vitala till Nya Vitala torde ha syftat till att verksamheten skulle kunna drivas vidare utan belastning av merparten av leverantörsskulderna hindrar därför inte att tradition med sakrättslig verkan skulle kunna anses ha skett.

I förevarande fall har överlåtelsen från Gamla Vitala till Nya Vitala inte registrerats enligt lösöreköpslagen, men fordonen fanns vid kvarstadsbeslutet i en lokal där Nya Vitala drev sin verksamhet. Detta medför normalt sakrättsligt skydd. Frågan är emellertid om detta gäller även när avtalsparterna – som i detta fall – haft en gemensam representant och firman varit oförändrad.

I flera rättsfall från Högsta domstolen har det för sakrättsligt skydd genom besittningsövergång ansetts erforderligt att överlåtaren eller pantsättaren har frånhänts rådigheten till den överlåtna eller pantsatta egendomen, låt vara att det inte är alldeles klart om med rådighet avses

främst överlåtarens eller pantsättarens möjlighet att själv få tillgång till egendomen (jfr NJA 1949 s. 164, 1980 s. 197, 1986 s. 217 och 409 samt 1989 s. 671) eller främst dennes möjlighet att genomföra en ny överlåtelse eller pantsättning (jfr NJA 1995 s. 367). (Se härom, inklusive sambandet mellan dessa aspekter, senast Myrdal, Borgenärsskyddet, 2002.)

För nu aktuellt mål är rättsfallet NJA 1972 s. 246 (jfr RH 1990:116) av särskilt intresse. Här uttalade Högsta domstolen att sakrättsligt giltig pantsättning inte kan föreligga så länge en pant, som är av sådant slag att den måste traderas, innehas av någon som företräder både panthavaren och pantsättaren, eftersom pantsättaren då inte har frånhänts rådigheten över panten, oavsett om representanten har för avsikt att hålla panten panthavaren ensam tillhanda och oavsett om den av honom förvaras avskild. I ett senare rättsfall, NJA 2000 s. 88 (jfr NJA 1958 s. 422), har Högsta domstolen emellertid uttalat att den omständigheten att ett bolag har överlämnat en pant till någon som har rätt att företräda bolaget inte hindrar att en sakrättsligt giltig pantsättning kan ha ägt rum; åtminstone i fall då den som tagit emot panten själv är den avsedde panthavaren med en fordran mot pantsättaren – och alltså inte har tagit emot panten i egenskap av företrädare för panthavaren – får pantsättaren som regel anses ha frånhänt sig rådigheten över panten på det sätt som krävs för att pantsättningen skall vara sakrättsligt giltig.

Innehavarens behörighet att företräda pantsättaren och hans rent faktiska möjlighet att på nytt förfoga över den pantsatta egendomen till förmån för pantsättaren är således inte i sig tillräckliga omständigheter för att anse att pantsättaren fortfarande kunnat råda över egendomen och att tradition därför inte skett, utan det måste också bedömas om innehavaren haft ett tillräckligt eget intresse av att hålla fast vid transaktionen. I enlighet med detta borde en sakrättslig fullbordan kunna äga rum, även om innehavaren varken är förvärvaren eller panthavaren utan bara en representant för denne men inneha-

varen i denna egenskap är skyldig att tillvarata förvärvarens eller panthavarens intresse och skulle riskera såväl straffansvar enligt 10 kap. 1 och 5 §§ brottsbalken som skadeståndsansvar om han handlade i strid mot överlåtelser eller pantsättningen (jfr Håstad, a.a. s. 227 f. och 293, Lindskog, Juridisk Tidskrift 1991–92 s. 280 ff. och Walin, Panträtt, 2 uppl. 1998, s. 79). Där emot kan det inte vara tillräckligt, för att en överlåtare eller pantsättare skall anses frånhänd rådigheten, att han i sin egenskap av överlåtare eller pantsättare gör sig skyldig till olovligt förfogande enligt 10 kap. 4 § brottsbalken om han frånhänder den andre dennes tillförsäkrade äganderätt eller panträtt, ty i så fall skulle alla avtal om överlåtelse eller pantsättning medföra att rådigheten ansågs avskuren och besittningsövergång eller registrering enligt lösöreköpslagen alltid vara överflödig.

I detta sammanhang kan anmärkas att det i 2 kap. 20 § aktiebolagslagen införts en bestämmelse tillämplig även på enmansaktiebolag av innebörd att det som inbetalats som aktiekapital är skyddat mot inbetalarens borgenärer, när beloppet tillförts bolaget och stiftelseurkunden undertecknats av samtliga stiftare. Att ägaren i ett enmansaktiebolag kan ha ett ekonomiskt intresse av att disponera över aktiebolagets tillgångar för egen räkning och rent faktiskt skulle kunna göra det hindrar alltså inte att inbetalarens rådighet anses avskuren eller att hans rådighet av rättspolitiska skäl anses irrelevant (se prop. 2004/05:85 del I s. 235 f. och del III s. 473 f.). På motsvarande sätt kan det anses vara önskvärt att kravet på rådighetsavskärning inte drivs så långt att andra legitima transaktioner mellan närstående i praktiken omöjliggörs (jfr NJA 1998 s. 545). Eftersom en registrering enligt lösöreköpslagen (se 1 §) kräver individuell specificering av all överlåten egendom (se NJA 1937 s. 579), skulle inkråmsöverlåtelser mellan närstående i praktiken bli omöjliga, om sakrättsligt skydd i sådana fall inte kunde vinnas genom tradition.

I förevarande fall har MF visserligen rent faktiskt kunnat återlämna fordonen till Gamla Vitala eller direkt förfoga över dem för Gamla Vitalas räkning, men efter överlåtelseavtalet har han som representant för förvär varen varit skyldig att iaktta Nya Vitalas intressen. Med beaktande av detta och av vad som ovan anförts om behovet av att kunna genomföra överlåtelser mellan närstående får Gamla Vitala anses ha i tillräcklig grad berövats sin rådighet över fordonen, så att sakrättsligt skydd inte utesluts av att MF vid och efter överlåtelserna var representant även för Gamla Vitala.

Det återstår att pröva om det förhållandet, att Gamla Vitala således får anses i tillräcklig grad ha frånhänts rådigheten över fordonen, skall vara nog för att sakrättsligt skydd för Nya Vitala skall anses ha uppkommit, eller om överlåtelserna för att bli sakrättsligt giltiga också måste ha blivit tydliga för utomstående. Domskälen i bl.a. rättsfallet NJA 1996 s. 52 talar för att det skulle vara tillräckligt att rådigheten blivit avskuren. En registrering enligt lösöreköpslagen medför emellertid inte att överlåtaren förlorar sin tillgång till lösöret, men den gör överlåtelserna offentliga. Även en sakrättsligt verksam denuntiation gör en överlåtelse omedelbart känd för utomstående. Detta talar för att en sakrättsligt verksam besittningsövergång borde tydligt visa att en överlåtelse eller en pantsättning har skett. Ett sådant krav uppställdes även i rättsfallet NJA 1975 s. 638 (jfr även NJA 1926 s. 281 och 1995 s. 367). När en inkråmsöverlåtelse görs mellan bolag med samma företrädare och verksamheten drivs vidare med samma firma, framgår det inte tydligt att en överlåtelse ägt rum, vare sig verksamheten fortsätter i samma lokal eller lösöret flyttats till en ny lokal.

Ett krav på att besittningsövergången inte bara skall ha avskurit överlåtaren eller pantsättaren från dennes tillgång till egendomen utan även skall ha tyd

ligt ådagalagt att en överlåtelse eller pantsättning skett skulle emellertid leda långt och medföra gränsdragningsproblem (jfr Myrdal, a.a. s. 91 ff.). Till att börja med torde det i fråga om överlåtelser vara nödvändigt att medge vissa undantag när besittningsförändringen var tänkt att bli tydlig och permanent men den blir kortvarig och svår att iaktta, därför att godset oväntat behöver återlämnas till säljaren (se Håstad, a.a. s. 226). Det kan också noteras att en s.k. nyckelpantsättning inte behöver medföra någon tydlig publicitet utom för den som kontrollerar om pantsättaren fortfarande har tillgång till panten; icke desto mindre torde en nyckelpantsättning som avskär pantsättaren från tillgång till panten ge panthavaren sakrättsligt skydd (jfr Helander a.a. s. 423 ff.). Likaså får förvärvaren av ett löpande skuldebrev skydd mot överlåtarens borgenärer genom besittningstagande (se 22 § skuldebrevslagen), fastän borgenärerna normalt inte får någon omedelbar kännedom om överlåtelsen. I fråga om överlåtelser av det i målet aktuella slaget där registrering enligt lösöreköpslagen inte är praktiskt genomförbar skulle ett krav på tydligt offentliggörande medföra att oklarhet uppkom, om en måhända kommersiellt opåkallad flyttning av verksamheten till en ny lokal vore nödvändig och tillräcklig, liksom om rundskrivelser till borgenärer eller andra registreringar än i lösöreköpsregistret, t.ex. i bilregistret, skulle tillmätas betydelse (jfr NJA 1975 s. 638, där sådan registrering ansågs irrelevant). Slutsatsen blir därför att det måste vara nog att, som i förevarande fall, överlåtarens rådighet över egendomen blivit i väsentlig grad avskuren.

Nya Vitala får således anses ha erhållit skydd för sitt förvärv mot Gamla Vitalas borgenärer, och verkställigheten av kvarstaden i fordonen skulle därför inte ha beviljats.

På grund härav skall Britt Automobils konkursbo och Gamla Vitalas konkursbo solidariskt ersätta Nya Vitalas konkursbo för dess rättegångskostnader i Högsta domstolen. Yrkad ersättning får anses vara skälig.

_____

_____

_____

I avgörandet har deltagit: justitieråden Nina Pripp, Torgny Håstad (referent),
Marianne Lundius, Per Virdesten och Anna Skarhed
Föredragande revisionssekreterare: Joanna Gerholm